

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

У статті розглянуто сучасні аспекти застосування компетентісного підходу у підготовці фахівців економічного профілю, йдеться про стандартизацію класифікації компетентностей, їх поділ на інтегральну, загальні та спеціальні (фахові, предметні). З'ясовано, що саме фаховими компетентностями повинні оволодівати студенти під час навчання у вишій, щоб бути здатними до дій у професійному середовищі. Перед викладачами виникає необхідність створення освітніх програм у межах фахових компетентностей. Зазначається про процес створення в Україні стандартів вищої освіти – сукупності вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності.

Порушується проблема відсутності професійних стандартів, що призводить до утруднень в складанні освітньо-професійних програм і визначенні фахових компетентностей викладачами. Ставиться питання щодо створення професійних стандартів роботодавцями.

Ключові слова: компетентісний підхід, студенти, економісти, професійні стандарти, фахові компетентності, освітні стандарти.

Жигло О. А. *Компетентностный подход в подготовке студентов экономического профиля на современном этапе развития образования. В статье рассмотрены современные аспекты применения компетентностного подхода в подготовке специалистов экономического профиля, речь идет о стандартизации классификации компетентностей, их разделение на интегральную, общие и специальные (профессиональные, предметные). Установлено, что именно профессиональными компетентностями должны овладеть студенты во время обучения в вузе, чтобы быть способными к действиям в профессиональной среде. Перед преподавателями возникает необходимость создания образовательных программ в пределах профессиональных компетентностей. Говорится о процессе создания в Украине стандартов высшего образования – совокупности требований к содержанию и результатам образовательной деятельности высших учебных*

заведень і научних установ по кожному рівню вищого освіти в межах кожної спеціальності.

Затрагується проблема відсутності професійних стандартів, що призводить до ускладнень в складанні освітньо-професійних програм і визначенні професійних компетентностей викладачами. Ставиться питання про створення професійних стандартів роботодавцями.

Ключові слова: компетентний підхід, студенти, економісти, професійні стандарти, професійні компетентності, освітні стандарти.

Zhiglo O. O. Competent approach to training students of economic specialties at the present stage of development of education. In the article modern aspects of application of the competent approach in the training of specialists of the economic profile are considered, it is about standardization of the classification of competencies, their division into integral, general and special (professional, substantive). It is the professional competencies that students need to acquire when they study in higher education to be capable of acting in a professional environment. Before the teachers there is a need to create educational programs in terms of professional competencies. The process of creation of higher education standards in Ukraine - a set of requirements for the content and results of educational activities of higher educational establishments and scientific institutions for each level of higher education within each specialty is noted.

The problem of the lack of professional standards is being violated, which leads to difficulties in the development of educational and professional programs and the definition of professional competencies by teachers. The question is about creating professional standards by employers.

Key words: competent approach, students, economists, professional standards, professional competencies, educational standards.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність підготовки компетентних фахівців економічного профілю підкреслюється нагальною потребою у високоякісних фахівцях цієї галузі, здатних вивести країну з кризи. На сьогоднішній день рівень підготовки таких фахівців залишається досить низьким, про що говорить статистика – понад 50 відсотків безробітних мають дипломи про вищу освіту, серед них не мала частка економістів. Студенти після закінчення вишу рідко знаходять роботу за спеціальністю, а роботодавці, в свою чергу, «полюють» за «якісними» фахівцями, здатними одразу після

закінчення ЗВО виконувати свої професійні обов'язки. Отже між тим, що потрібне, і тим, що є насправді, лежить прірва, а завданням сьогодення стає пошук дієвих шляхів підготовки спеціалістів економічного профілю. Одним із таких шляхів є застосування компетентісного підходу у підготовці майбутніх економістів.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Різними аспектами проблеми підготовки майбутніх фахівців економічного профілю опікувались такі автори, як: О. Аксьонова, Л. Балабанова, С. Батишев, М. Бондаренко, Г. Ковальчук, І. Прокопенко, В. Свистун, Р. Троценко та інші. Формуванню окремих компетентностей та структурі компетентностей економістів були присвячені праці Ю. Білова, Л. Дибкової, Т. Столяренко, О. Сушко та інших. Однак мало хто з дослідників розглядав проблему формування компетентності майбутніх економістів у цілому й з точки зору останніх змін у законодавстві.

Мета статті – розкрити сучасні аспекти застосування компетентісного підходу у підготовці майбутніх фахівців економічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність професійної підготовки студентів економічних спеціальностей у закладах вищої освіти безпосередньо залежить від змісту та організації навчально-виховного процесу, в ході якого проходить становлення особистості. Розгляд особливостей фахової підготовки майбутніх економістів дає нам можливість зазначити, що на сьогоднішній день ЗВО займаються підготовкою фахівців рівня бакалавр і рівня магістр. В. Пономаренко пропонує такі їх визначення: «бакалавр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти отримала повну вищу освіту, володіє освітянськими та професійними компетентностями, що передбачені державним стандартом для певної спеціальності, на рівні, який дозволяє в достатній мірі здійснювати професійну діяльність на посадах, що відповідають чинним «Класифікатору

професій...» та «Довіднику класифікаційних характеристик професій працівників»...

Магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної вищої освіти здобула освітянські та професійні компетентності, що передбачені державним стандартом для певної спеціальності, на рівні, який дозволяє в повній мірі здійснювати високопрофесійну діяльність інноваційного характеру та керівну роботу згідно з чинними «Класифікатором професій» та «Довідником класифікаційних характеристик професій працівників» [4, с. 240].

З визначень випливає висновок: рівні бакалавра і магістра мають такі відмінності – здійснення професійної діяльності на достатньому рівні для бакалавра і здійснення високопрофесійної діяльності інноваційного характеру для магістра. Освітньо-кваліфікаційні характеристики визначають низку стандартних функцій, які повинні виконувати майбутні фахівці економічного профілю: організаційну, обліково-аналітичну, планову, контрольну, технологічну, навчально-методичну, науково-дослідну. Якщо завдання перших п'яти функцій притаманні освітньо-кваліфікаційному рівню бакалавра, то останні дві характерні тільки для магістрів.

У свою чергу Класифікатор професій розмежовує кожен сферу професійної діяльності на чотири рівні, в межах яких визначено посади технічних службовців, фахівців, професіоналів і керівників. Кожна освітньо-професійна програма підпорядкована певним цілям: бакалаврська програма орієнтована на підготовку фахівців, магістерська – на підготовку професіоналів і керівників [3].

У вищенаведеному визначенні освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра і магістра фігурує поняття «компетентність». Цей термін є достатньо новим у вітчизняному освітньому просторі. З 2014 року він закріплений законодавчо й визначається як «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно

здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1].

Тобто поєднання традиційних знань, умінь, навичок з різного виду якостями утворюють *здатність* особи успішно діяти у професійній сфері, іншими словами – бути готовим, за необхідністю, виконувати свої службові обов'язки. Таке визначення терміну «компетентність», на нашу думку, корелює з терміном «готовність» широко вживаним раніше. Отже, бути компетентним означає, бути здатним діяти в умовах професійного середовища.

Якщо раніше автори визначали й обґрунтовували структуру компетентностей самостійно (Л. Дибкова, М. Головань), то наразі компетентності стандартизовано. Вони розмежовуються на інтегральну, що дає узагальнений опис кваліфікаційного рівня, загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної галузі, але важливі здебільшого для особистісного розвитку, спеціальні (фахові, предметні) компетентності, що залежать від предметної галузі, та є важливими для успішної організації професійної діяльності за певною спеціальністю [2].

Саме фаховими компетентностями повинні оволодівати студенти під час навчання у виші, щоб бути здатними до дій у професійному середовищі. Перед викладачами стоїть завдання, по-перше, визначення таких компетентностей із кожної дисципліни, по-друге, застосування певних форм і методів навчання, які б призводили до оволодіння студентами такими компетентностями. Щодо першого завдання зазначимо, що наразі в Україні відбувається процес створення стандартів вищої освіти – сукупності вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності [1].

На базі освітніх стандартів ЗВО розробляють освітні програми, які повинні охоплювати, зокрема, і перелік компетентностей випускника, а також вимоги професійних стандартів (у разі їхньої наявності) [1]. Але ж професійні стандарти стосовно економічних спеціальностей на сьогодні відсутні, по суті не

існують визначені роботодавцями вимоги до майбутніх фахівців економічного профілю, а виші змушені, спираючись на власні уявлення про такі вимоги, формулювати фахові компетентності по кожній з дисциплін циклу професійної підготовки. Уважаємо таку ситуацію несприятливою для формування готовності майбутніх економістів до фахової діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже розгляд останніх змін у законодавстві, що стосуються вищої освіти, дозволяє говорити про те, що на сьогодні визначена загальна структура компетентностей. Однак спеціальні (фахові, предметні) компетентності економістів визначаються вишами без урахування вимог роботодавців, оскільки відсутні професійні стандарти. Перспективною є розробка таких стандартів і урахування їх вимог під час створення освітньо-професійних програм у вишах. Такі програми будуть містити фахові компетентності, дійсно затребувані у майбутній професійній діяльності економістів. Означене, на наш погляд, призведе до зменшення відстані між очікуваннями роботодавців стосовно якості підготовки майбутніх економістів і їхньою реальною готовністю до професійних дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» : станом на 18 вересня 2014 року. – Х. : Право, 2014. – 104 с..
2. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти : затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2017 р. № 600. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/51506/ (дата звернення: 01.12.2017)
3. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010. URL: https://hrliga.com/index.php?module=norm_base&op=view&id=433 (дата звернення: 07.12.2017)
4. Пономаренко В. С. Проблеми підготовки компетентних економістів та менеджерів в Україні : монографія / В. С. Пономаренко. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2012.– 327 с.